

A LA RECERCA DEL MAL EN EL POEMA
«EL MAL CAÇADOR» DE JOAN MARAGALL

Ronald Puppo

Universitat de Vic–Universitat Central de Catalunya

La poetització del mite popular del caçador pecador pren, en el poema de Maragall, «El mal caçador» (aparegut en *Visions & Cants*, el 1900) una forma, i un fons, sorprenentment innovadors. El poema alemany, «Der Wilde Jäger», de Gottfried August Bürger (1747-1794) apareix en versió anglesa «The Wild Huntsman» traduïda pel gran romàntic escocès Walter Scott (1771-1832); i també apareix a França, «Le Chasseur maudit», de Gérard de Nerval (1808-1855); i també a Catalunya, «Lo mal caçador», de Joan Aliberch i Tort (1874-1954); i també com a poema simfònic del compositor belga César Franck (1822-1890) l'any 1882.

De manera que Maragall canalitza tota una narrativa poetitzada i musicada, de tradició important i la porta cap al seu molí, on la convertirà en paràbola, versificada, que exemplifica i reforça la visió resultat de la seva mirada. D'altra banda, amb aquest poema Maragall va guanyar el premi Viola d'Or pel millor poema de significat religiós o moral als Jocs Florals de Barcelona l'any 1896. Pel que fa a la forma, es tracta d'una composició de setanta-sis versos dividits en tercets (llevat de l'última estrofa, una quarteta), i que, com ens explica D. Sam Abrams en el seu curós estudi del poema, tenen rima només els dos primers versos de cada tercet, i amb un tercer vers que, en defugir la rima, desafia l'orella tradicional. I, al mateix temps, l'estructura triàdica reflecteix el desplegament triangular dels tres elements principals al voltant del temple: l'hòstia, que amb els anys va pujant cada vegada més amunt cap al cel; el caçador, que dóna voltes al paisatge perseguint el seu desig terrenal; i la llebre, fugint eternament del caçador (2010: 126-130).

Aquesta escenografia serveix a Maragall per rebutjar, una vegada més (com també en d'altres poemes seus com ara «Cant espiritual», «La fi d'en Serrallonga», «Dimecres de Cendra: A una noia» o «El comte Arnau»), la dicotomia cosmològica, és a dir, la separació entre cos i esperit (el dualisme cartesà), a què obliga la doctrina cristiana entesa al peu de la lletra.

Ignasi Moreta, reconegut estudiós del pensament i la religió en Maragall, ens adverteix que, tot i que hi hagi transgressió —el pecat de no assistir a la Missa de diumenge—, el poema de Maragall assenyala cap a la conciliació —i no a la condemnaació— tal com suggereix la quarteta concloent del poema:

L'hòstia per 'nar al zenit,
té l'espai infinit,
i ell, per caçar, encisat,
té el temps, l'eternitat.

Aquesta conciliació l'explica Moreta:

El Mal Caçador ha triat seguir la «llebre endiastrada», però això no l'exclou de la visió de Déu. ¿No és la condemna, segons la més genuïna tradició de l'Església, la privació de la visió de Déu? Si el Caçador «cada any la mira» —i el pronom es refereix a l'hòstia, és a dir, a Déu—, ¿podem parlar realment d'un personatge condemnat? (2010: 157)

Així, doncs, a diferència del *Comte Arnau*, la qüestió de càstig i redempció, tal com proposa Moreta, podria ser irrellevant en aquest tractament tan insòlit que fa Maragall del pecat del caçador. En canvi, l'enfocament de la investigació poètica maragalliana es desplaça cap a la trobada individual amb la Divinitat.

És més, en un sentit molt curiós aquest poema —on el temple, una capella rústica, que amb el temps queda malmès i decrepit— anticipa el cèlebre i polèmic article de Maragall —el tercer que va escriure com a conseqüència de la Setmana Tràgica—, «L'Església cremada», on la destrucció parcial del temple obre pas cap a una autèntica trobada amb la Divinitat, i, de retruc, a una pràctica de la fe cristiana també autèntica.

Cert, les circumstàncies i els continguts dels dos escrits —«El mal caçador» i «L'Església cremada»— no són els mateixos; tot i així, el punt en què coincideixen —la destrucció parcial del temple per tal d'autenticar la fe— salta a la vista. L'església cremada, diu Maragall, torna a ser dels pobres:

(...) perseguida, atropellada, fumejant, tacada de sang i de blasfèmia, buida de cants i de la pau del món, sense portes ni altars ni parets ni volta, plena de vent i de sol i pols i de mosques... de dolor, aquella torna a ésser l'Església natural del Crist que morí en Creu."

Maragall increpa els seus conciutadans de classe benestant, els que prèviament anaven a l'església els dies assenyalats per adormir-s'hi; Maragall prossegueix: «Destruïnt l'església [l'edifici, amb minúscula], heu restaurat l'Església [amb majúscula], perquè aquesta és la veritable, aquesta és la viva, aquesta és la que es fundà per a vosaltres, els pobres, els oprimits, els desesperats»; cosa que empeny el pensador Pere Lluís Font a remarcar que Maragall, amb això, anticipa la teologia de l'alliberament (2009: 28-30).

En «El mal caçador», la destrucció del temple és resultat dels anys que passen, i *el temple es va esquerdant*, i després *la volta cau / i sobre el gran cel blau / damunt l'hòstia blanca // que s'alça lentament...*; de manera que, gràcies al fet que el temple és en runes, el caçador, tot passant-hi cada any perseguint la llebre, la mira, l'hòstia, *amb anhel*. El curiós és que el caçador sembla que desitja més ara la Divinitat que abans —mentre l'hòstia es quedava dintre i no la veia. Així, el temple, que en principi seria un espai de trobada amb la Divinitat, ja no és un espai sagrat tancat. En obrir-se l'espai sagrat, ara runes escampades pel paisatge, el caçador es troba amb la Divinitat, ni que sigui només per la vista; i al mateix temps, continua perseguint el seu objectiu terrenal.

Fixem-nos-hi bé: el caçador del mite popular tradicional poetitzat en anglès per Walter Scott, a més de no assistir a la missa, perseguia, a cavall i amb gossada, un cérvol; i anava arrasant i terroritzant tota la contrada, i fins i tot matant qui es posava al seu davant. Però el seu càstig —el d'estar ell perseguit per un genet i una gossada que surten de l'infern— li cau precisament en el moment en què blasfema contra Déu.

En fi, posats a cercar el mal perpetrat pel mal caçador de Maragall, difícilment trobaríem que el protagonista del poema hagi fet mal a ningú. I pel que es refereix al *mal* al·ludit en el títol del poema, hem de suposar que no té més sentit que el d'evocar el mite popular que Maragall reescrigué en un poema nou per tal de redimir el caçador. En un sentit anàleg, veurem com el mateix Maragall redimeix el comte Arnau (Maragall 2010: 284-289), també amb un poema nou, que donarà veu a la cançó redemptora de la jove pastora.

EL MAL CAÇADOR¹

La missa matinal
la diuen allà dalt
aixís que es fa de dia.

La missa de l'estiu
el capellà la diu
amb les portes obertes.

S'oeix de tots costats
quan enflaira els serrats
el ginestar de Corpus.

El caçador es deleix.
De fora estant l'oeix
amb un genoll en terra.

Al bell punt d'alçar Déu,
la bota allí, al bell peu,
la llebre endiastrada.

S'esventa el gos lladrant,
la llebre fuig botant,
i el caçador al darrera.

«Corres i correràs,
mai més t'aturaràs».
Aquesta és la sentència.

«Doncs, corro i correré,
mai més m'aturaré».
Alegre és la sentència».

1 El text es correspon a J. Maragall (2010).

S'allunyen amb el vent,
perdent-se en un moment
els crits, la fressa, el rastre...

Passen dies i nits...
Pels marges refflorits
ha tornat Corpus Christi.

La missa matinal
la diuen allà dalt:
les portes són obertes.

En un vent de visió
passa el mal caçador
entre lladrucs i fressa.

Se gira i veu l'altar,
i al peu el capellà,
i en alt veu l'hòstia immòbil.

Roden les estacions,
revénen els plançons:
cada any, cada any ve Corpus.

Cada any torna a passar,
cada any torna a mirar,
cada any, la missa augusta.

Cada any els capellans
tenen més cabells blancs
i aixequen més els braços.

Cada any l'hòstia es va alçant,
el temple es va aixafant
l'hòstia puja, puja...

Passen més anys i més,
el capellà no hi és:
l'hòstia va sola en l'aire.

Amunt, amunt, amunt...
La volta perd el junt,
la llum del cel s'hi filtra.

L'hòstia s'hi va acostant,
el temple es va esquerdant...
El caçador no para.

Ve un any..., la volta cau
i s'obre el gran cel blau
damunt de l'hòstia blanca

que s'alça lentament...
Al ser l'estiu vinent,
floreix el temple en runes.

Se'n va pujant al cel...
El caçador amb anhel
cada any, cada any la mira.

L'hòstia per 'nar al zenit,
té l'espai infinit,
i ell, per caçar, l'encisat,
té el temps, l'eternitat.

BIBLIOGRAFIA

ABRAMS, D. S. (2010): *Llegir Maragall, ara*, Barcelona, Proa.

BENET, J. [1963] (2009): *Maragall i la Setmana Tràgica*, Barcelona, Ed. 62.

LLUÍS FONT, P. (2009): «Maragall davant la Setmana Tràgica», *Serra d'Or*, núm. 593 maig, p. 25-28.

MARAGALL, J. (2010): «La fi del comte l'Arnau», dins *Poesia completa* (Edició de Glòria Casals i Lluís Quintana, Barcelona, Ed. 62.

MORETA, I. (2010): *No et facis posar cendra. Pensament i religió en Joan Maragall*, Barcelona, Fragmenta.

